

Концептуальні засади системи адміністрування податків в Україні

Ярина Валентинівна Самусевич,
аспірант кафедри банківської справи

ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» (м. Суми)

Анотація. Метою написання статті виступає визначення ключових положень оптимальної побудови системи адміністрування податків. Узагальнено принципи діяльності податкових органів, визначено їхні ключові завдання і функції, ідентифіковано сучасні проблем адміністрування податків в Україні і визначено ряд показників, які дозволяють оцінити ефективність системи податкового адміністрування.

Ключові слова: податкове адміністрування, індекс витрат на адміністрування податків, функції податкових органів, принципи податкового адміністрування, показники ефективності адміністрування податків.

Вступ. Важливою складовою, що характеризує ефективність побудови податкової системи країни, є організація роботи органів податкового адміністрування, діяльність яких здатна забезпечити повноту державних надходжень відповідно до наявного податкового потенціалу, зручність і простоту сплати податків, а також належне інформаційне забезпечення платників податків і податкових агентів. Аналіз наукової літератури з проблематики оподаткування свідчить, що аспектам податкового адміністрування приділяється значна увага у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, серед українських учених варто відзначити здобутки М. Романюк [1], К. П. Проскури [2], В. Ю. Захарченка, Ю. Б. Іванова, А. І. Крисоватого та ін. [3]. Теоретичні і практичні аспекти адміністрування податків досліджували такі російські і європейські науковці, як О. А. Міронова і Ф. Ф. Ханафеев [4], Н. А. Дорофеева, А. В. Брілон і Н. В. Брілон [5], Л. Вітек і К. Пубал [6], Д. Яктоніте і Л. Жіріунас [7], В. Грендел [8]. Однак, попри розгляд в економічних публікаціях різних аспектів податкового адміністрування, на нинішній день для українських реалій залишається актуальним розв'язання низки проблем адміністрування податків, притаманних взаємовідносинам суб'єктів цієї системи.

Постановка завдання. Метою написання статті виступає обґрунтування концептуальних засад організації вітчизняної системи податкового адміністрування в контексті забезпечення її ефективного функціонування.

Результати. Систему адміністрування податків можна розглядати як сукупність відносин платників податків і податкових органів, пов'язаних із забезпеченням податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Зазначена категорія передбачає необхідність дотримання низки принципів, на яких базуються економічні відносини, а також завдань, що виконуються за умови її оптимальної побудови, які, з позиції платників податків, загалом полягають у повному і своєчасному перерахуванні податкових платежів і поданні податкової звітності, у той час як податкові органи характеризуються більш широким спектром покладених на них завдань і повноважень з метою забезпечення балансу інтересів держави та економічних суб'єктів, тому в рамках нашого дослідження буде ак-

центовано увагу саме на особливостях функціонування таких організацій. Аналізуючи принципи побудови системи податкового адміністрування, слід звернути увагу на концепцію, яку було викладено у практичних рекомендаціях Комітету з бюджетних питань форуму зі стратегічного управління Організації економічного співробітництва і розвитку у 2001 році, що враховує сукупність завдань, які мають виконувати податкові органи в розрізі їхньої взаємодії з іншими суб'єктами (*рис.*).

Як можна відмітити з наведеного рисунка, діяльність органів податкового адміністрування тісно пов'язана з різними категоріями суб'єктів, а їхньою місією можна вважати узгодження інтересів платників податків, держави в особі урядових і неурядових організацій, а також дотримання міжнародної етики справляння податків.

На нашу думку, необхідними принципами, характерними для вітчизняної системи податкового адміністрування, виступають:

- фіскальна ефективність – забезпечення повноти податкових надходжень до бюджетів різних рівнів за мінімальних затрат на їх стягнення;
- мінімізація витрат платників на звітування та сплату податків і зборів;
- простота і прозорість податкової системи – існування вичерпного переліку роз'яснень щодо умов податкового обліку;
- рівність умов сплати податків для всіх категорій платників (за винятком податкових пільг);
- оперативність – опрацювання документів відповідно до часу, встановленого нормативами;
- превентивний характер податкових санкцій – застосування податкових санкцій з метою мінімізації рівня тіньової економіки, а не забезпечення додаткових податкових надходжень;
- співробітництво органів податкового адміністрування з іншими офіційними установами для виявлення податкових правопорушень;
- адаптація міжнародного досвіду розвитку системи адміністрування податків до вітчизняних умов;
- наявність зворотного зв'язку між платниками податків і органами податкового адміністрування.

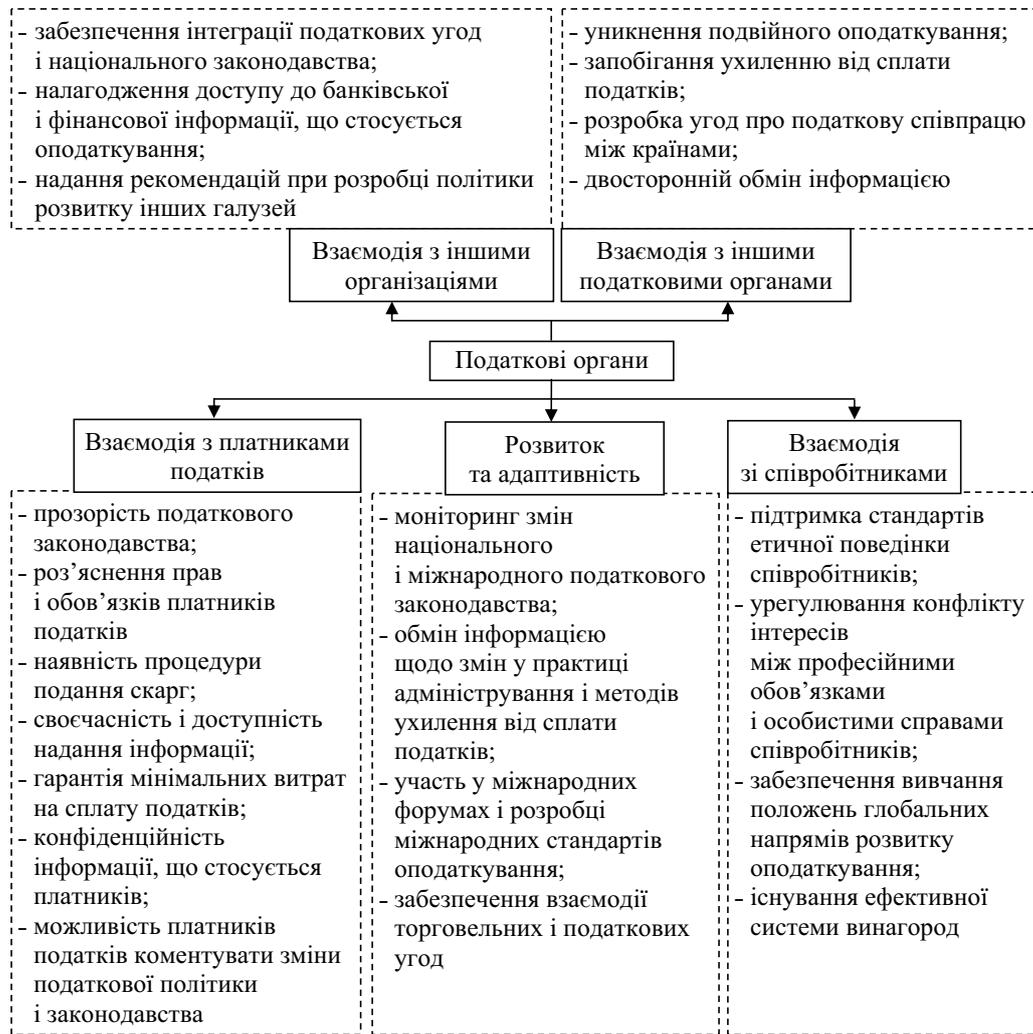

Рис. Основні завдання органів податкового адміністрування

Примітка. Побудовано на основі [9]

Виходячи з наведених принципів система адміністрування податків має забезпечувати виконання таких завдань:

- зниження обсягу тіньового сектору економіки;
- забезпечення повноти податкових надходжень відносно запланованих показників;
- інформування платників податків з питань ведення податкового обліку;
- спрощення та уніфікація процедур адміністрування податків;
- інформаційне співробітництво з національними і зарубіжними установами у сфері оподаткування.

В Україні робота з адміністрування податків здійснюється Міністерством доходів та зборів і його територіальними органами, створення якого відбулося 2012 року за рахунок об'єднання Державної податкової служби і Державної митної служби України.

Поширеним у науковій літературі показником, що ілюструє ефективність системи адміністрування податків і зборів, є індекс витрат на адміністрування податків, який розраховується як співвідношення витрат на адміністрування податків до загального обсягу податкових надходжень, результати розрахунку якого для України наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок індексу витрат на адміністрування податків в Україні протягом 2011 року – першого півріччя 2013-го

Показник	Рік		
	2011	2012	1 півр. 2013
Витрати на утримання Державної податкової служби, тис. грн	4 534 065,8	4 423 818,3	95 583,6
Витрати на утримання Державної митної служби, тис. грн	1 472 045,3	1 293 653,1	1 435,4
Витрати на утримання Міністерства доходів і зборів, тис. грн	-	-	2 387 181,8
Податкові надходження, тис. грн	334 691 903,5	360 567 217,4	174 198 702,2
Індекс витрат на адміністрування податків, %	1,79	1,59	1,43

Примітка. Розраховано автором за даними [10].

Дані таблиці свідчать про зниження результуючого показника з рівня 1,79% у 2011 р. до 1,43% на кінець першого півріччя 2013 р., що, безумовно, є позитивною тенденцією. Значення показника у 2013 р. вказує на той факт, що в Україні на акумулювання 100 грн податкових надходжень потрібно 1,43 грн видатків на утримання органів податкового адміністрування, що відповідає рівню аналогічного показника станом на 2011 р. у таких державах, як Чехія (1,44%), Угорщина (1,77%), Польща (1,46%), Словаччина (1,42%), Словенія (1,63%). Однак результати розрахунку індексу в аналогічному періоді для таких високорозвинених країн, як Франція (1,06%), Великобританія (0,86%) і Данія (0,59%), свідчать про існування резервів для підвищення ефективності функціонування контрольних органів у сфері податків і зборів.

Аналізуючи сучасний стан вітчизняної системи адміністрування податків, можна зазначити наявність низки проблем, характерних для різних суб'єктів. Зокрема, проблемними аспектами з позицій платників

податків виступають складність форм податкової звітності, недостатній рівень інформованості щодо змін у податковому законодавстві, відсутність належного рівня програмного забезпечення для подання звітності в електронній формі тощо. Поряд з цим, ключовою проблемою, на розв'язання якої спрямовані зусилля податкових органів, залишається високий рівень тіньової економіки і значна кількість методів ухилення від сплати податків, що зумовлює необхідність нарощення кількості податкових перевірок, наслідком чого, відповідно, є зростання витрат на адміністрування податків. Зазначені проблеми викликають потребу розроблення системи оцінювання ефективності податкового адміністрування, яка дозволить ідентифікувати найбільш критичні параметри її функціонування. Ураховуючи специфіку досліджуваної тематики, до показників ефективності податкового адміністрування доцільно включити індикатори, які характеризують функціонування різних суб'єктів. У *табл. 2* наведено систему показників оцінки податкового адміністрування.

Таблиця 2

Критерії, що характеризують податкове адміністрування

Сутність показника	Нормативне значення показника в динаміці
Відношення платників податків, що перебувають на обліку в державних податкових органах, до загальної кількості платників податків в економіці	Зростання
Відношення позапланових проведених перевірок до планових перевірок	Зниження
Відношення позапланових перевірок, у результаті яких було виявлено порушення, до загальної кількості позапланових перевірок	Зростання
Відношення кількості судових справ за позовом платника податків, які було задоволено на користь платника податків, до судових справ за позовом платника податків, які було задоволено на користь податкових органів	Зниження
Відношення кількості судових справ за позовом податкових органів, які було задоволено на користь податкових органів, до судових справ за позовом платника податків, які було задоволено на користь платника податків	Зростання
Відношення прострочених і неподаних податкових декларацій до своєчасно поданих декларацій	Зниження
Відношення сум нарахованих штрафів до сум податкових надходжень	Зниження
Відношення витрат платників податків до сум податкових платежів	Зниження

Примітка. Складено автором.

Висновки. Ключовим суб'єктом податкового адміністрування виступає система податкових органів, основним завданням яких є забезпечення дотримання податкового законодавства. Ефективність їх діяльності залежить від різних зовнішніх факторів, таких як стан економіки, суспільної підтримки пріоритетів уряду і готовність платників податків дотримуватися чинних податкових правил. У постійно мінливих умовах головним завданням податкових органів має стати постійна трансформація їхніх оперативних методів і

процедур для забезпечення найбільш ефективного та раціонального використання наявних у них ресурсів. На нинішній день вітчизняну систему податкового адміністрування не можна вважати досконалою, що зумовлено наявністю низки проблем організаційного характеру і низьким рівнем її адаптивності до потреб глобального економічного середовища, що викликає необхідність підвищення її адаптивності, упровадження постійного моніторингу наявних проблем і розроблення оперативних заходів з їх усунення.

Список використаної літератури

1. Романюк М. Проблеми податкового адміністрування в Україні та необхідність кодифікації податкового законодавства / М. Романюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 2 (115). – С. 14–19.
2. Проскура К. П. Оцінювання ефективності податкового адміністрування в умовах посткризового розвитку / К. П. Проскура // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2012. – № 4 (16). – С. 186–192.
3. Інноваційна система податкового адміністрування в Україні [Електронний ресурс] / В. Ю. Захарченко, Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий та ін. – Режим доступу : www.kdpu-nt.gov.ua/sites/default/.../r47_2.doc.
4. Миронова О. А. Налоговое администрирование / О. А. Миронова, Ф. Ф. Ханафеев. – М. : Изд-во «Омега-Л», 2008. – 288 с.
5. Дорофеева Н. А. Налоговое администрирование / Н. А. Дорофеева, А. В. Брилон, Н. В. Брилон. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2013. – 296 с.

6. Vitek L. Evaluation of the effectiveness of the tax collection – the case of the Czech central and local governments [Електронний ресурс] / L. Vitek, K. Pubal. – Режим доступу : <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN004338.pdf>.
7. Jakštonytė G. Tax system efficiency evaluation modeling with reference to V. Tanzi criteria [Електронний ресурс] / G. Jakštonytė, L. Giriūnas. – Режим доступу : <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-941.pdf>.
8. Grandall W. Developing a tool to assess tax administration performance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pefa.org/sites/pefa.org/files/attachments/Eng-Vc-Final-version-May-27-2011-PEFA-TaxAdminFeasibilityStudy.pdf>.
9. Principles of Good Tax Administration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/ctp/administration/1907918.pdf>.
10. Виконання Державного бюджету [Електронний ресурс] / Веб-портал Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Summary. The purpose of the article is identifying key provisions of optimal tax administration system organization. In the paper the principles of the tax authorities are summarized, their key tasks and functions are determined, the current problems of tax administration in Ukraine in a context of the tax payers and the revenue authorities are identified and the main indicators for evaluation the effectiveness of the tax administration are defined.

Keywords: tax administration, cost index for tax administration, functions of revenue authorities, principles of tax administration, tax administration performance.

Самусевич, Я. В. Концептуальні засади системи адміністрування податків в Україні [Текст] / Я. В. Самусевич // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – №1(19). – С. 48-51.